

Seniorspejder: På tur i traditionerne

Formål

Dette mærke skal introducere spejderne til traditioner fra de helligdage og højtider, som ikke fylder så meget som jul, påske og pinse. Med dette mærke er seniorspejderne kommer hele kirkeåret rundt, hvis de også har taget mærkerne for spirer og smutter. Hvis de ikke har det, så tag evt. dele af dette med ind fx eventen fra smutter, men tilpassede poster (sværere koder osv). Så kender seniorspejderne hele kirkeåret.

Forudsætninger for seniorspejderne

Afhængigt af valg af aktiviteter kan det forudsætte kendskab til kort og kompas, derudover at kunne tænde bål.

Forudsætninger for lederne

Mærket kræver planlægning i forhold til tid på året og indpasning i gruppens øvrige planlægning, da eventen skal planlægges af og gennemføres af seniorspejderne. Visse aktiviteter kan kræve mørke. Hvis mærket tages i sammenhæng er efteråret frem mod allehelgen/halloween bedst.

Om trinene

Seniorspejderne stifter bekendtskab med traditioner i forhold til folkekirken på forskellige måder og skal slutte af med selv at arrangere en event for resten af/dele af gruppen med inspiration fra de øvrige trin.

Trin 1

Helligtrekonger.

Trin 2

Faste og fastelavn.

Trin 3

Trinitatis og Skt. Hans.

Trin 4

Allehelgen.

Event

Halloween eller allehelgen fest.

X'et

Det kolde gys – og sauna.

Hvis I ikke blot bader men vinterbader og bygger jeres egen sauna (se under trin 3).

Trin 1 - Helligtrekonger

Introduktion

Helligtrekonger den 6. januar markerer, at vise mænd fra Østerland besøgte Jesus i Betlehem. Traditionelt betyder dagen også, at julen er forbi. I traditionen har man kaldt de tre vise mænd for konger på grund af deres rige gaver. De hed ifølge en legende Kasper, Melchior og Balthazar og kom fra hver sin verdensdel.

Helligtrekongertiden i folkekirken strækker sig over kalenderårets første to til seks søndage afhængig af påskens placering. Helligtrekongertidens farve er grøn som symbol på håb og vækst.

Der er flere traditioner til helligtrekonger bl.a. tænder man et særligt helligtrekongerslys med tre arme. Nogle steder har man fakkeloptog.

I Central- og Sydeuropa kan man mange steder i foråret se bogstaverne C+M+B skrevet med kridt over husdørene. Her har helligtrekongersbørnene været. Børn klæder sig ud ud som de tre konger og synger ved hver dør og får slik til gengæld. Forbogstaverne på de tre konger kan også på latin stå for *Christus Mansionem Benedicat*, som betyder *Kristus velsigne dette hus*.

Aktiviteter

Fortæl seniorspejderne om helligtrekonger ud fra introduktionen ovenfor. Derefter vælges mellem følgende aktiviteter – eller måske vil i gennemføre dem alle.

Kirkeåret: Som repetition eller introduktion ses på det samlede kirkeår. Lad seniorerne samle et puslespil/lagkagestykker med kirkeåret, med de rigtige kirkeårsfarver, gerne som en stafet udenfor. Der er et billede i den gamle håndbog.

Dejlig er den himmel blå: Grundtvigs salme til dagen *Dejlig er den himmel blå* har i sin oprindelige udgave fra 1810 hele 19 vers, som genfortæller hele helligtrekongershistorien. Hvis I kan lide at synge, er det jo alletiders chance - find den på folkekirkens hjemmeside.

Lys: I skal prøve et dyppe lys eller dekorere lys, tænd lys i trearmede stager.

Kyndelmisse: I forbindelse med lysaktiviteter kan I fortælle om kyndelmisse.

Den 2. februar er det kyndelmisse, som betyder lysgudstjeneste og er en gammel festdag i kirken. Til kyndelmisse indviede man i middelalderen de lys, man skulle bruge i løbet af året i kirken.

Selvom der ikke står noget i Bibelen om kyndelmisse, markerer dagen, at Jesus som spæd blev vist frem for Gud i templet. Kyndelmisse ligger 40 dage efter jul. Ifølge Moseloven var kvinder nemlig urene indtil 40 dage efter, de havde født. Først derefter kunne de komme i templet med deres barn og blive rensset, og det fortæller Lukasevangeliet, at Maria gjorde. Derfor kaldes dagen også Mariæ renselsesdag.

Efter gammel folkelig skik fejrer vi til kyndelmisse også, at vi nu er nået halvvejs gennem vinteren, og at foråret og lyset derfor er på vej. På landet blev forrådet gjort op. Det fejrede man med Kjørmes-gilder, som var et sammenskudsgilde, hvor man spiste suppe, flæsk, pølser og pan-dekager. Derfor var kyndelmisse både lysfest og fællesspisning.

Vi synger *Kyndelmisse slår sin knude* eller om *Kjørmes Knud*, i Blichers 'Det er hvidt herude' og Aakjærs 'Sneflokke kommer vrimlende', det drejer det sig om den knude af frost, som vi kan opleve midt i vinterens mørke.

Måske skal I have endnu en sang?

Afslutning

I beskrivelsen af kyndelmisse kan I læse om traditionen med, at kvinder var urene. I dag er det stadig sådan i nogle kulturer, at piger og kvinder bliver isoleret, når de har deres menstruation eller som minimum ikke må komme hellige steder. Hvad tænker I om det? Hvad betyder det mon for pigernes og kvindernes syn på sig selv?

Materialeliste

- Materialer til lys
- Evt. tekster til sange
- Evt. rundt puslespil med lagkagestykker med kirkeåret

Trin 2 - Faste og fastelavn

Introduktion

Fastelavnssøndag falder syv uger før påske og har traditionelt været dagen, hvor man kunne spise og feste igennem før de 40 dages faste, som forbereder påsken. Siden reformationen har der ikke været krav om egentlig faste op til påske i folkekirken. Derfor har fastelavn heller ikke haft den samme betydning.

Fastelavnssøndag hører vi i kirken fortællingen om Jesus, som bliver døbt af Johannes Døbereren og udpeget som Guds søn. Dåben bliver begyndelsen på Jesus' vandring mod Jerusalem, hvor han bliver korsfæstet i påsken. Det første, han gør, er dog at gå ud i ørkenen i 40 dage, hvor han faster.

I middelalderen kaldte man fastelavnssøndag og fastelavnsmandag for *flæskesøndag* og *flæskemandag*. De to dage skulle man forsyne sig godt med kød, før fasten begyndte om onsdagen. Tirsdagen var den sidste dag med hvidt brød på bordet og blev kaldt for *hvide tirsdag*. De populære fastelavnsboller, som vi i dag spiser lige fra nytår til fastelavn, hører oprindeligt denne dag til.

Vi slår stadig katten af tønden, men katten er for længst skiftet ud med slik og frugt. Dengang der var en levende kat i tønden, fik den lov at løbe, når bunden var slået ud. Det blev opfattet som tegn på, at det onde så var jaget ud af byen eller gården.

Fastelavnsriset blev oprindeligt brugt af gårdens karle, som piskede eller *risede* pigerne for at sikre frugtbarhed den kommende vækstsæson.

Aktiviteter

Fortæl seniorspejderne om fastelavn og fasten ud fra introduktionen ovenfor.

Fastelavnsboller: I skal bage fastelavnsboller. I må selv bestemme, om I gør det indenfor eller på bål.

Hale på grisen: Måske trænger I til en lille fjollet leg til at huske flæskesøndag og flæskemandag? Prøv at sætte hale på grisen (på en tegning, med bind for øjnene).

Fasten: I ørkenen var der mulighed for tanker og refleksion. Senior-spejderne skal gå ud (i mørke) og sidde hver for sig i 10 minutter, spredt ud – helst i et natur/skovområde.

At vandre: Da Jesus fastede vandrede han i ørkenen i 40 dage. Lad seniorspejderne udtage kompasretninger, som I har givet dem fra et centralt sted og lad dem hver prøve hver at gå ud til ca. 40 meters afstand fra centeret. Vis bagefter, hvad 40 meter i virkeligheden er.

Afslutning

At sidde alene i mørket og kunne tænke. Hvordan oplevede i den aktivitet? Er I vant til at tage jer tid til at tænke? Være alene og sidde stille?

Materialeliste

- Materialer til fastelavnsboller
- Kompas og målebånd

Trin 3 - Trinitatis og Skt. Hans

Introduktion

Trinitatis betyder *treenighed*, og trinitatistiden begynder søndag efter pinse og varer lige til advent. Trinitatis søndag er en lille kirkelig festdag for treenigheden: Gud, søn og helligånd. Derpå følger trinitatistiden hen over sommeren og efteråret. Den kaldes kirkens hverdag eller det festløse halvår. Afhængig af påskens placering er der omkring 25 trinitatissøndage. Trinitatistidens farve er også grøn.

Midt i trinitatistiden kommer Sankt Hans og høsttiden, som traditionelt er blevet fejret med høstgudstjenester. Sankt Hans dag falder ved mid-sommer d. 24. juni. Den Hans, som lægger navn til dagen, som man traditionelt har kaldt årets længste dag, er Bibelens Johannes Døber, som er blevet fordansket. Med kristendommens indførelse blev den 24. juni dagen til minde om Johannes Døberen. Bibelen fortæller, at han var i familie med Jesus og født et halvt år før ham. Johannes Døberen fik sit tilnavn, fordi han døbte folk og også døbte Jesus.

Sankt Hans er fra gammel tid blevet forbundet med mange forestillinger om magi og troldtøj. Man mente, at naturens kræfter ved midsommer var på sit højeste og altså farligst. Heksene skulle ved midsommer være særligt aktive og rejse gennem luften til hekseforsamlinger fx på Bloksbjerg. Et af de gode råd til at undgå heksene var bålbrænding, som man mente kunne skræmme de farlige kræfter væk. Skikken med at sætte en heks på Sankt Hans-bålet kender vi dog først fra slutningen af 1800-tallet.

Aktiviteter

Fortæl først seniorspejderne om trinitatis og Skt. Hans med udgangspunkt i introduktionen ovenfor.

Vinterbadning: I gamle dage foretog man ofte dåb ved at lave hele kroppen blive dækket af vand fx i en flod. Inspireret heraf skal I også bade – og hvis I er modige skal det være som vinterbadning.

(Skt. Hans) bål: Lav et bål, evt. kan I brænde en heks af.

Sauna: Hvis I vil X'e mærket skal I bygge jeres egen sauna fx ved brug af et gammelt telt og store sten, som opvarmes i bål. Saunaen bruges i forbindelse med et vinterbad. Find en vejledning på nettet og pas på, at det ikke er flintesten i opvarmer.

Afslutning

Snak om hekseafbrændingerne. Når nogen skal have/får skylden... Er det noget seniorspejderne har oplevet i deres tid?

Materialieliste

- Materialer til bål og heks
- Evt. materialer til sauna, hvis I vil X'e

Trin 4 - Allehelgen

Introduktion

Der er mange traditioner omkring allehelgen. Men hvilke har med allehelgen at gøre, og hvad er halloween?

Allehelgen har en lang historie i Danmark. I middelalderen mindedes man særligt helgenerne og martyrerne, altså dem, som døde for deres tros skyld. Nu fejrer vi allehelgen i folkekirken til minde om alle vore døde. I mange kirker læser man navnene op på dem, der i årets løb er døde, og det er almindeligt at besøge gravstedet og tænde lys netop denne dag. Oprindeligt lå allehelgen fast den 1. november. Nu bliver den markeret første søndag i november i kirken. Men der knytter sig stadig mange traditioner til dagene omkring, særligt aftenen før, allehelgensaften den 31. oktober.

All-Hallows-Even en oprindelig skotsk betegnelse for allehelgensaften, altså den 31. oktober. Halloween er de seneste år kommet til Danmark fra USA, men har rødder i både Mexico og Skotland. Traditionen handler om uhygge og død, fordi den bygger på en gammel folketro på, at der denne aften var særlig stor risiko for, at de døde vendte tilbage for at besøge de levende. Derfor klæder man sig makabert ud og tænder lys i uhyggelige græskarmænd for at skræmme de dødes ånder væk.

Danskerne har taget skikken med at klæde sig ud og tænde lys i udhulede græskar til sig. Også i nogle kirker inddrager man elementer af Halloween, fx når man fejrer allehelgen for børn. Her bliver det brugt til at fortælle børnene, at vi ikke skal være bange for de døde, for de er hos Gud.

Allesjælesdag er en katolsk helligdag, som falder den 2. november. Her går man i forbøn for de dødes sjæle. I middelalderen bad man om, at de døde måtte få afkortet deres pinsler i skærsilden. Efter reformationen blev Allesjælesdag afskaffet, fordi man lagde afstand til forestillingen om skærsilden.

Allehelgen, som oprindeligt gjaldt de katolske helgener og kristne martyrer, er altså i folkekirken blevet en dag både til minde om vore egne døde og alle kristne, som har levet før os.

Aktiviteter

Fortæl først seniorspejderne om allehelgen/halloween med udgangspunkt i introduktionen.

Planlæg en halloween – allehelgens aften: I skal selv planlægge en event, halloween for gruppens spirer, smutter, eller andre patruljer.

De skal både lære noget og selvfølgelig opleve lidt uhygge. Det er jeres fantasi, der skal på spil her.

Mortens aften: For et dette trin ikke kun er planlægning – som I måske skal bruge flere møder til – kan der brydes op med et lidt fjollet løb, som samtidig forklarer mortens aften, som er aftenen inden Mortens helligdag den 11. november. Først en introduktion:

Morten hed i virkeligheden Martin, som var biskop i den franske by Tours. Legenden fortæller, at da Martin var en ydmyg mand, var han ikke interesseret i forfremmelse. Så selv da alle pegede på den vellidte Martin, da der skulle vælges en ny biskop i byen Tours, gjorde han alt, hvad han kunne for at undgå det. Da man kom for at indsætte ham som biskop, gemte han sig derfor i en gåsesti. Men da gæssene begyndte at skræppe og larme, blev han opdaget og trukket ud af sit skjul. Modvilligt blev han derfor tvunget til bispesædet, og angiveligt udnyttede han sin nye stilling til at hævne sig over selvsamme dyr, der havde afsløret hans skjulested. Derfor opfordrede han hver familie til en gang om året at slagte og spise en gås. Her i landet skiftede man dog efterhånden den både store og dyre gås ud med den mindre og billigere and.

Løb:

Løbet er et aften/natløb og er tænkt som en lidt fjollet udgave af et uhyggeligt natløb, som inspiration til at lave en halloween fest, der både er uhyggelig – og måske lidt fjollet. Man finder posterne ved hjælp af fx mel (spøgeseskæl) eller tynd (havre)grød (biskoppens tårer). Der er ikke en rækkefølge, så det kan evt. tilrettelægges som et stjerneløb.

Introduktionen, er udover legenden om Morten/Martin, at hans ånd hjem søger stedet.

Post	Beskrivelse	Materialer
Gåsepest	Gæssene har fået gåsepest. Klem noget betændelse ud af en af disse gåsebylder og tag det med hjem	Rød ballon fx med mayonnaise
Guld	Biskoppen var netop ikke interesseret i ære og guld, så I skal ikke tage guldet med hjem. Spis en guldmønt	Chokoladeguldmønter svarende til antal seniorspejdere
Ånder	Biskoppens ånd kan måske skræmmes af andre ånder – så tag en ånd (også kaldet et spøgelse) med hjem	Ved posten hænger i træerne (evt. så der skal klatres lidt) små spøgelse (hvide stykker stof med øjne)
Korsets tegn	Måske kan et kors skræmme biskoppens ånd. Find to pinde og find ud af at få dem bundet sammen	
Gåsefødder	Det glædede altid biskoppen, når nogle gæs døde. Tag en gåsefod med hjem for at vise, at endnu en er død.	Evt. svømmefødder eller andet der kan gøre det ud for en gåsefod

Gåsegang	For at formilde ånden er det vigtigt at den ikke tror I er gæs. Hvis I bare går almindeligt, tror ånden måske I går gåsegang. Mindst en af jer skal gå baglæns til næste post/tilbage til centrum	
-----------------	---	--

Afslutning

Inviter seniorspejderne til en snak om døden – er det mærkeligt, som i store dele af Sydamerika og Mexico at lægge så stor vægt på ”de dødes dag”? Hvad gør vi selv?

Materialeliste

- Se postlisten

Event - Halloween eller allehelgen fest

Introduktion

Eventen er, at I afvikler den halloween fest, I selv har planlagt.

Aktiviteter

Det ved kun I.

Afslutning

Efter eventen skal I evaluere. Fik I fundet den rigtige balance mellem uhygge og hygge?

Materialeliste

- Husk under planlægningen at få lavet gode lister over materialer, hvor det også er klart hvem der tager dem med